

PRIVREDNA KOMORA SRBIJE KAO ČINILAC RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Čedomir Vukić*

Sažetak: Mala i srednja preduzeća predstavljaju značajan činilac privrednog rasta. Kako je njihov opstanak često praćen visokim stepenom propadanja, javlja se potreba za institucijom koja će pratiti i usmeravati preduzetnike u njihovim privrednim aktivnostima. Privredna komora jedna je od najstarijih institucija koja svojim servisima usmerava privrednike u pravcu realnog razvoja. Uticaj Privredne komore posebno je značajan za mala i srednja preduzeća koja imaju znatno manje sposobnosti istraživanja tržišta, finansijske i kadrovske potencijale. Međutim, brojnost malih i srednjih preduzeća ukazuje da su nosilac privrednog rasta.

Ključne reči: mala i srednja preduzeća, uloga Privredne komore, privredni rast.

Abstract: Small and medium businesses represent an important factor of economic growth. As their survival is often accompanied by high rate of collapse there is a need for the institution which will oversee and direct entrepreneurs in their business activities. The Chamber of Economy is one of the oldest institutions which direct entrepreneurs with its services in the direction of realistic development. The influence of the Chamber of Economy is very important for small and medium business which have considerably small possibility of market research, financial and human resources potentials. However, the number of small and medium businesses shows that they are bearer of economic growth.

Key words: small and medium businesses, the role of the Chamber of Economy, economic growth.

Uvod

Razvoj svake tržišne privrede u manjoj ili većoj meri uslovljen je nivom i brojem razvoja malih i srednjih preduzeća. Dakle, činilac razvoja svetskih privreda čini najvećim delom razvijenost mreže malih i srednjih preduzeća. Kako mala preduzeća često nisu u mogućnosti da prate svetske trendove i njihovu uključenost u globalne razmere privrede, ukazuje se potreba institucionalizacije. Privredna komora iskazuje svoju ključnu ulogu u razvoju malih preduzeća kroz različite aspekte podsticaja njihovog razvoja. Ukupna struktura broja malih i srednjih preduzeća u ukupnoj privrednoj strukturi čini oko 95% ukupnih preduzeća u Srbiji. Činjenica da ekonomski rast obezbeđuju samo velika preduzeća, zahvaljujući svojim prednostima koje imaju u odnosu na mala, u poslednje vreme se znatno menja. Malo preduzeće karakteriše relativno nizak stepen specijalizacije poslova, upravljačkih i poslovnih funkcija. Poslovi malog preduzeća su, po pravilu, lokalnog karaktera sa stanovišta tržišta i zaposlenosti. Sve više se prednosti daju velikim preduzećima kojima ekonomija obima proizvodnje omogućava da proizvode uz niže troškove po jedinici proizvoda, to je predstavljalo implementaciju troškovne strategije konkurencije. Danas, za razliku od troškovne strategije konkurencije, sve veći značaj ima formulisanje i implementacija strategija diversifikacije proizvoda koja se sprovodi kroz funkcionisanje rasprostranjene mreže malih i srednjih preduzeća.

* dr Čedomir Vukić, potpredsednik Privredne komore Srbije

Značaj malih i srednjih preduzeća

Razvijene tržišne privrede razvoj malih i srednjih preduzeća podržavaju od strane vlade, njenih institucija i nevladinih organizacija. Skoro sve razvijene zemlje su na vreme shvatile da su mala i srednja preduzeća stub razvoja njihove privrede, tako da su svoj privredni razvoj fokusirali na razvoj malog biznisa.

Svakako, da realni pokazatelji doprinosa malih i srednjih preduzeća se mogu ogledati u svetskim razmerama i to najčešće kao:

1. Procentualno učešće zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u ukupnoj strukturi zaposlenih iznosi preko 50 %.
2. Učešće malih i srednjih preduzeća u kreiranju novih poslova u državi iznosi preko 70%.
3. Procentualno učešće male privrede u BDP (bruto domaćem proizvodu) iznosi oko 50%.
4. Učešće u ukupnim poslovnim transakcijama u zemlji iznosi prosečno oko 40%.¹

Dati pokazatelji razvijenih tržišnih privreda svakako ukazuju na značaj razvoja malih i srednjih preduzeća. Njihov razvoj posebno je aktuelan za zemlje u razvoju kako bi svoje makroekonomske indikatore (inflaciju i nezaposlenost) što povoljnije uspostavili.

Danas, sa sigurnošću, možemo reći da su mala preduzeća u razvijenim ekonomijama značajan izvor i lokalnog i nacionalnog ekonomskog rasta. Nešto manje od polovine ukupno ponuđenih proizvoda i usluga potiču iz pogona i radionica malih preduzeća.

Da je uticaj malih preduzeća na razvoj nacionalnih ekonomija zemalja u tranziciji evidentan, mada u manjoj meri nego kod razvijenih zemalja, autor je pokušao da prikaže u analizi porasta BDP-a i povećanja broja malih preduzeća².

Tabela br. 1 Kretanje broja malih i srednjih preduzeća i veličine BDP-a od 2002. do 2006. god.

Godina	Broj malih preduzeća	Broj srednjih preduzeća	BDP u stalnim cenama
2002.	63.995	2.223	1020116,5
2003.	68.547	2.181	1045570,4
2004.	66.989	1.515	1133650,6
2005.	68.309	2.292	1204065,3
2006.	73.382	2.347	1273211,9

U tabeli br. 1 dato je kretanje veličine BDP-a kao jednom značajnom makroekonomskom indikatoru, kao i njegovo poređenje sa brojem malih i srednjih preduzeća, kako bi se lakše uočio doprinos razvoja malog biznisa ukupnom BDP-u.

Na osnovu datih podataka, pomoću statističkog aparatorijuma analize vremenskih serija, primenom lančanih indeksa, možemo prikazati uporedno kretanje broja malih i srednjih preduzeća s jedne strane i veličine BDP-a, s druge strane. Lančani indeksi pružaju mogućnost sagledavanja uporednog kretanja veličina i ocenjivanje njihovog rasta ili pada u tekućoj, u odnosu na prethodnu godinu.

¹ Scarborough, N., Zimmerer, T.: Effective Small Business Management: An Entrepreneurial Approach, eight edition, Pearson, Prentice Hall, London, 2005, str. 32

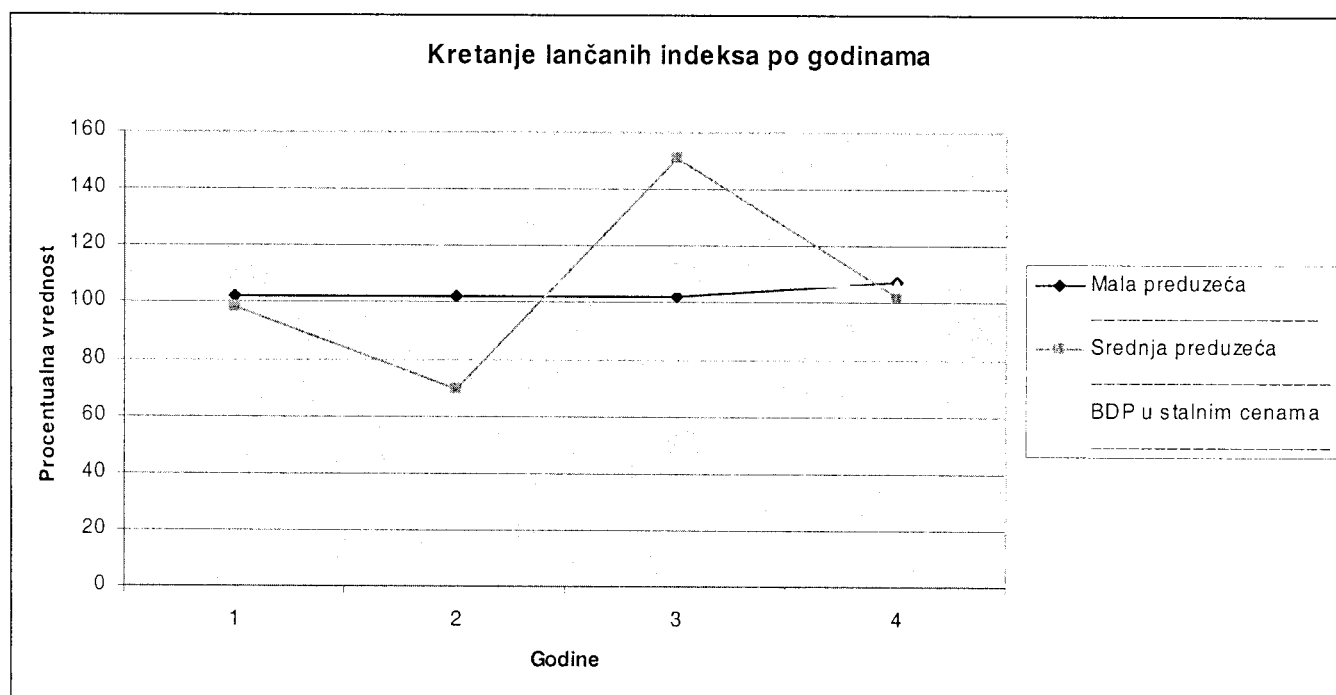
² Izvor: www.mfin.sr.gov.yu , 10.06.2007.

Tabela br. 2 Kretanje lančanih indeksa broja malih, srednjih preduzeća i BDP-a

Godina	Lančani indeksi (%)		
	Mala preduzeća	Srednja preduzeća	BDP u stalnim cenama
2002.			
2003.	102,425	98,11	106,827138
2004.	102,12	69,46	108,42413
2005.	101,9705	151,29	106,211323
2006.	107,427	102,3	105,74276

Analizom tabele br. 2 možemo zaključiti da je najveći stepen razvoja malih preduzeća bio u 2006. godini što je takođe uzrokovalo i povećanje BDP-a (u stalnim cenama) za 5,74 % u odnosu na 2005. godinu. Primena lančanih indeksa u ekonomskim istraživanjima pruža informacionu osnovu za preuzimanje konkretnih mera u kretanju date pojave.

Sagledavanje međusobnog kretanja lančanih indeksa možemo prikazati sledećim šematskim prikazom:

Prednosti malih i srednjih preduzeća

Uloga malih preduzeća, kao kooperanata velikih, naročito se ispoljava na nestabilnim tržištima i u industrijama gde su česte a značajne tehnološke promene. S obzirom na to da su velika preduzeća po definiciji i troma, te ona fleksibilnost u ovakvim delatnostima ostvaruju preko malih kooperanata osposobljenih da brzo i kvalitetno proizvedu i isporuče delove za koja ona nisu zainteresovana.

Značaj malih preduzeća posebno je vidljiv u popunjavanju "praznih prostora" na tržištu. Naime, u poslovanju velikih preduzeća evidentna je njihova nefleksibilnost. To dovodi do stvaranja tržišnih niša. Tržišne niše su nepokrivena područja tržišta na kojima dominantna preduzeća ne žele iz nekih razloga da se angažuju. Obično su to za njih neatraktivna tržišta ili beznačajni delovi tržišta. Ove niše za male preduzetnike često predstavljaju unosne mogućnosti za egzistenciju, ali i za značajniji rast.

Pored kooperantskih odnosa mala preduzeća na razne načine opslužuju kupce velikih preduzeća. To je najčešće servisiranje proizvoda u oblasti automobilizma, poljoprivrednih mašina, kućnih aparata i sl. Isto tako za račun velikih, mala preduzeća obavljaju razne komercijalno-administrativne usluge.

Mnogobrojna istraživanja pokazuju značajne prednosti malih preduzeća u oblasti inovacija, što naravno ne dovodi u pitanje značaj pronalazaka poteklih iz laboratorija velikih preduzeća.

Ipak, treba istaći da je malo verovatno da će mala preduzeća igrati važnu ulogu u inovacijama gde su visoki kapitalni troškovi i gde su dugotrajni a visokorizični projekti istraživanja i razvoja. Od ovakvih projekata, bez pomoći države, zaziru i velika preduzeća. Fundamentalna istraživanja su predmet velikih kompanija i države. Sektor malih preduzeća dobija poseban značaj u zemljama koje ostvaruju ubrzani tehnološki razvoj, jer se preko malih preduzeća lakše prenosi savremena tehnologija. Mala preduzeća imaju izuzetno značajnu ulogu u lokalnom i regionalnom razvoju jedne zemlje. Ona su često glavni izvor nove zaposlenosti.

Uloga privredne komore u razvoju malih i srednjih preduzeća

Jedna od prednosti privrede Srbije je razvijen snažan komorski sistem koji podstiče razvoj i poboljšanje privredne klime. Privredna komora Srbije (PKS) je interesna, samostalna poslovno - stručna organizacija preduzeća, preduzetnika i drugih oblika organizovanja koji obavljaju privrednu delatnost na teritoriji Republike Srbije koje i povezuje zajednički poslovni interes. Polazeći od iskustva, prihvatajući evrokontinentalni tip organizovanja privrednih komora i poštujući sopstvenu tradiciju, Zakonom o privrednim komorama na savremen način se uređuje rad privrednih komora u Srbiji. Zastupajući opšte interese privrede na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou mreža privrednih komora u Srbiji ima važan uticaj na stvaranje ekonomske politike i pravnog okvira za poslovno okruženje. PKS privrednicima nudi sledeće servise:

1. **Informativne usluge:** ponuda i tražnja roba i usluga, tenderi i projekti, pregledi statističkih podataka i poslovnih informacija, edukacija – organizovanje seminara;
2. **Promotivne usluge:** prezentacija firmi, organizovanje nastupa na domaćim i međunarodnim sajmovima, organizovanje dolazaka i odlazaka privrednih delegacija;
3. **Konsultantske usluge:** izrada biznis plana po zahtevu za kredit kod banaka i fondova, pokretanje preduzetničkog poduhvata u MSP;
4. **Logističke usluge:** organizovanje sastanaka i promocija, izdavanje sala i iznajmljivanje opreme, obezbeđivanje prevoznih dokumenata.

U okviru datih servisa Privredne komore Srbije, treba ukazati na samo neke aktivnosti koje su direktno u vezi sa rayvojem malih i srednjih preduzeća. U date aktivnosti spadaju:

1. **Edukacija privrednika** – seminari, treninzi, prezentacije,
2. **Biznis forumi i poslovni saveti** kao oblik intenzivne saradnje sa inostranstvom. U 2007. godini do sada su održani susreti sa delegacijama iz Slovačke, Poljske, Mađarske, Španije, Belorusije, Egipta, Turske, Ukrajine, Rusije, Švajcarske, Češke, Kine, Litvanije, Kube, Slovenije i Belgije. Prilikom svake posete organizovani su biznis forumi ili poslovni dan Srbije, tokom kojih su vođeni bilateralni razgovori privrednika.
3. **PKS je promovisala PORTAL PRIVREDE SRBIJE**, najbogatiju bazu podataka o srpskoj privredi, tržištima zemalja sa kojima saradujemo i svemu što je od značaja za privrednike. PKS je postala elektronska Privredna komora Srbije, sada je moguća stalna i besplatna prezentacija preduzeća, informisanje o međunarodnim tenderima i drugo.

4. Podrška malim i srednjim preduzećima u legalizaciji softvera – **PKS** potpisala je Sporazum o postizanju zajedničkih ciljeva sa kompanijom **MICROSOFT**.

Posebna pažnja se posvećuje unapređenju saradnje sa inostranstvom. PKS ima predstavništva u Briselu, Milanu, Beču, Frankfurtu, Minhenu, Moskvi, Krasnodaru, Orenburgu, Sankt Peterburgu, Kijevu, Sofiji, Temišvaru, Padovi, Atini, Sarajevu i Oslu. Intenziviranje međunarodne saradnje je neophodno da bi se nadoknadilo vreme izgubljeno tokom godina ratova i sankcija. Kao i u Srbiji, zadatak PKS je da mrežom predstavništava u zemljama od značaja za našu privredu bude na usluzi privrednicima, pre svega u cilju rešavanja našeg velikog problema, spoljnotrgovinskog deficita. Dakle, saradnja sa inostranstvom i privlačenje inostranih investicija, predstavljaju uslov razvoja malih i srednjih preduzeća, a ujedno i uzrok privrednog rasta.

Zaključak

Značaj Privredne komore je od ogromne važnosti za razvoj malih i srednjih preduzeća koje predstavljaju glavne nosioce privrednog rasta svake tržišne privrede. Privredna komora Srbije svojim servisima pruža podršku privrednicima u edukativnom i informativnom pogledu kako na lokalnom, regionalnom tako i na međunarodnom planu. Svaka država ekonomskim merama razvojne politike stvara ambijent za efikasno funkcionisanje privrede. Za efikasnost svake privrede veoma je važno da njenu strukturu čini uravnotežen odnos broja malih i srednjih preduzeća. Koja je to optimalna kombinacija malih, srednjih preduzeća koja je u stanju da ostvari kako privredne tako i društvene ciljeve svake zemlje, teorijski još nije razjašnjeno. Jasno je samo da za privredni i društveni život svake zemlje nisu presudna samo velika preduzeća, već pre svega, razvoj malih i srednjih preduzeća, a ujedno i njihova koegzistencija.

Literatura

- [1] Pavlović N., Tomić D.(2007), *Upravljanje rastom i razvojem preduzeća-strategije rasta*, Novi Sad, Alfa-Graf
- [2] Scarborough N., Zimmerer T., (2005), *Effective Small Business Management: An Entrepreneurial Approach*, eight edition, London, Pearson, Prentice Hall,
- [3] Galbraith J. K.,(1956) *American Capitalism*, Boston, Houghton Mifflin.
- [4] Senić R., (1993) *Upravljanje rastom i razvojem preduzeća*, Beograd, Savremena administracija
- [5] www.mfin.sr.gov.yu